

מה בקבר 44

עיתונות, ילדים

הטיול הקבוע שלנו בהיסטוריה של העיתונות היהודית מתחיל הפעם במאמרו של משה פלאי במאסף המשכילי **הצפירה**, שהקדים בקרוב לארבעים שנה, עוד בשנות העשרים של המאה התשע-עשרה, את נושא שמו המאוחר והמפורסם יותר. בשעה שמיזוגי עיתונים שנועדו להבטיח את המשך קיומם הפכו לשיטה מקובלת, גם אם כואבת בדרך כלל, כמו במקרה האקטואלי של **מקור ראשון ומעריב** (ובצירוף המדור הכלכלי של **גלובס**), מספר גדעון קוץ על הניסיון הראשון למיזוג בעיתונות ההשכלה העברית באירופה, בשנות השישים של המאה התשע-עשרה, שאף על פי שניסה רק לצרף מדור מדעי עצמאי לעיתון קיים, נכשל כישלון חרוץ. החוקרת ההונגרית הדוויג אויבארי מחדשת בכתבת סקירה ראשונה של פעילותו העיתונאית של תיאודור הרצל הצעיר בעיתונות ההונגרית עוד בטרם הצטרף ל**נויה פראיה פרסה** הווינאי. רות וייס מביאה את סיפורו של העיתון השמאלני האמריקני ביידיש **וואך**, שהתפלג מ**פרייהייט** הקומוניסטי בגלל עמדתו של האחרון נגד היישוב היהודי בארץ ישראל בתקופת המרד הערבי.

שני מאמרים עוסקים במקצוע הדוברות, שנראה היום אטרקטיבי יותר לתלמידי תקשורת מן העיתונאות, שאיבדה במידה רבה את הילתה (הכלכלית, לפחות). יחיאל לימור וברוך לשם חקרו את התפתחות ההגדרה ואת מאפייני התפקיד בשירות הציבורי – במשרדי הממשלה בישראל, כאשר התפתחות תעשיית יחסי הציבור סיפחה אליה, לטענתם, את הדוברות והובילה את שינוי ההגדרות מ"פקיד הסברה ופרסומים" ועד ל"יועץ תקשורת" העכשווי. ערן אלדר בחן את המסלול המקביל, בלי להיות זהה, במערך הדוברות העירוני בעירית תל-אביב. המאמר האחרון, לפני המדורים הקבועים, עוסק במערך היחסים ההיסטורי המסקרן תמיד בין עיתונאים לסופרים. עידו בסוק מספר על הקשר בין העיתונאי נח-ציון כץ למשורר שאול טשרניחובסקי ועל הבסיס לכתבת ביוגרפיה של המשורר החשוב שבנה העיתונאי החרוץ ברשימותיו. בגיליון זה נפרד מוטי נייגר ממורנו וידידנו פרופסור רפי ניר ז"ל, חוקרה המובהק של התפתחות העברית העיתונאית, שהלך לעולמו בסוף השנה שעברה.

נראה בגיליון הקיץ, עד אז קריאה נעימה ומועילה.

גדעון קוץ

150 שנה אחרי ייסודה של העיתונות העברית בארץ ישראל – נושא שנקדיש לו מקום נרחב בגיליון הקיץ הקרוב – מעורר מצבה העגום של העיתונות המודפסת געגועים לימים שהיו ושכנראה לא ישובו עוד. געגועים לקהלים שאינם, שצרכו את העיתונות המודפסת בעניין רב, באמון וגם מתוך תחושת חובה. הילדים היו קהל כזה וכל גורם ומוסד מתוקשר השתדל לפרסם גם עיתון לילדים. אפשר שחלומם האמיתי של אמצעי התקשורת הכתובים היה להאריך את תוחלת חייו של הקהל ה"מחונן", שיקרא אותם "כמו ילדים" שהתבגרו. מעיתונות ילדים לעיתונות ילדותית... עם זאת, נראה שהעיתונות לילדים חניכה, למרות הכול, גם קהל ביקורתי.

מאמרי החטיבה הנועלת גיליון זה, שהביאה לדפוס רימה שיכמנטר, מבוססים על כמה הרצאות שנישאו בכנס "מדורות השבת: עיתוני ילדים בתקופת היישוב ובמדינת ישראל" שערכה בינואר 2012 התכנית לתואר השני במחקר תרבות הילד והנוער בבית הספר למדעי התרבות, בשיתוף המכון לחקר העיתונות והתקשורת היהודית באוניברסיטת תל-אביב. הם מדגישים את כוחה של האידאולוגיה והפוליטיקה ה"בוגרת" בפרסומים אלה, אך גם את רוח הווכחנות והביקורת. במאמר הראשון מערערת יעל דר על ההנחה המקובלת בדבר "מאבק" בין החומר הפוליטי לספרות היפה בעיתונות הילדים ה"פועלית" לפני הקמת המדינה. במאמר השני מספר מאיר חזן על תפקידו האידאולוגי של **דבר לילדים** במרד הערבי הראשון וכיצד עמד בהם. לעומת עיתוני הפועלים, מתארת רימה שיכמנטר את **הארץ שלנו** בשנות החמישים כעיתון לילדי הבורגנים (שהם היו קוראי **הארץ**). אורלי צרפתי ודליה לירן-אלפר עוסקות במגזר הדתי, שבו מתרכז היום המגוון הגדול של כלי תקשורת מודפסים, ועוסקות בייצוגי המגדר בעיתון החרדי **ילדים**. המאמרים הפותחים את הגיליון נעים גם הם בין מגזר למגזר, תחילה במגזר הדתי. יואל כהן בוחן את השפעת עידן המידע על העולם החרדי, ומסקנתו היא כי המאפיינים הבסיסיים של הגטו התרבותי ממשיכים להתקיים במגזר זה גם בעידן החדש. גלעד מלאך עוסק בסיקורה של פרשת ההדרה של בנות ספרדיות בבית הספר בעמנואל בשלושה עיתונים חרדיים ומנתח את הגורמים שהשפיעו על זירת הקרב התקשורתית. בתחום המגזר, אילן תמיר ועלינא ברנשטיין מביאים אנלוגיה מעניינת בין מקומן של נשים בעיתונאות הספורט לנוכחותן ביחידות הקרביות.

קשר – כתב עת לחקר תולדות העיתונות והתקשורת בעולם היהודי ובישראל יוצא לאור פעמיים בשנה ע"י מכון ברונפמן לחקר העיתונות והתקשורת היהודית באוניברסיטת תל-אביב. **קשר** מעוניין לפרסם מאמרי מחקר מקוריים וסקירות מדעיות בכל הנושאים הנוגעים לתולדות אמצעי התקשורת ואנשי התקשורת היהודים, לפעולתם ולהשפעתם, במבט רב תחומי. כל המאמרים יועברו לשיפוט "עיוור" לקוראים מתוך המועצה המדעית ואם יש צורך בכך, גם מחוצה לה. המציעים מתבקשים להגיש את המאמר בתכנת Word לכתובת המערכת: presstau@tauex.tau.ac.il ויקבלו תשובה תוך שלושה חודשים. האורך הממוצע של המאמר לא יעלה על 8,000 מילים. ההערות והביבליוגרפיה יבואו בסוף המאמר. שיטת הציטוט בהתאם לדיסציפלינה.

המערכת מזמינה סקירות וביקורות על ספרים חדשים בתחום עיסוקו של כתב העת ותציע ביקורות כאלה גם בעצמה. **קשר** מפרסם גם רשימה של עבודות דוקטור ותזות לתואר שני שאושרו לאחרונה בצירוף תמצית של 250 מילים לכל היותר לתיזה ו-500 לדוקטורט.